

עותק 4
**
**
**
**

הפיקס
חיט

אאא, חוזם: 12572
אל: ניו יורק/ק/760
מ-: המשרד, תא: 080894, חז: 1535, דח: ר, סג: סו,
בבב
1121212
סודי/

אל: תפוצת תדרוך מדיני שבועי

מאת: המרכז

תדרוך מדיני שבועי - הזירה הבינערבית על רקע ההתפתחויות בערוץ הישראלי-ירדני וביקור כריסטופר

עיקרים

1. ירדן מפגינה נחישות להתקדם ביחסיה עם ישראל, ברוח 'הצהרת וושינגטון'. סדרת הצעדים שנקטה השבוע (כולל, טיסת המלך בשמי ישראל, שיחתו עם הנשיא וייצמן, טקס פתיחת מעבר 'ערבה' והפגישה בין חוסין לבין רה"מ רבין בירדן) טבועים בחותם של נורמליזציה, אף קודם לחתימת הסכם שלום. סביר שהבטחון העצמי הירדני ניזון גם מהתגובות המרוסנות בזירה הערבית, ומתחושת שליטה מבית.
2. המערכת הערבית מוסיפה להפגין התיחסות מעורבת להתפתחויות בערוץ הירדני-ישראלי. אין שבחים יתרים, בין בשל אי-נוחות נוכח תחושה כי התיאום הבינערבי נפרם וישראל משיגה נורמליזציה קודם זמנה, בין בשל הבעיות הכרוכה בסוגיית ירושלים, ובין על רקע בידודה היחסי של ירדן בזירה הערבית. במקביל, ההסתייגויות מרוסנות בשל המחויבויות לתהליך ולארה"ב.
3. מצוקתה של סוריה משתקפת במסר המורכב המועבר ע"י תקשורתה. זו מנסה להפגין צעדים שיתפרשו בווינגטון כדפלומטיה פומבית כלפי ישראל, ובציבור הסורי - כביקורת על חוסין. כך למשל, פריצת הדרך בערוץ הירדני כוסתה בהרחבה, תוך הבלעת ביקורת בין השיטין. במקביל, הסורים קיבלו את כריסטופר בדמשק בצל הלחצים (מנקודת השקפתם) הישראליים בלבנון, ובלא ציפיה להתקדמות חיובית (מבחינתם) במסלול המו"מ עם ישראל.
4. אש"פ איננו מרוצה בעליל נוכח ההתפתחויות במישור הישראלי-ירדני, אך ערפאת התמקד השבוע בעיקר במאמץ לקדם את פתרון מצוקתיו המיידיות במישור מימון 'הרשות הפלסטינית'. זאת עשה במפגשו עם כריסטופר (6).
5. מזכיר המדינה האמריקני שב לאיזור במאמץ נוסף לשמור, לפחות, על דימוי של התקדמות באפיק הסורי-ישראלי, ובלא תקוות לפריצת דרך בעתוי הנוכחי. יצויין שכריסטופר ביקר הפעם בקהיר, שם האזין לדוות מבארכ על פגישותיו עם אסד ורבין ונועד עם ערפאת בחברת הנשיא המצרי. בכך שרת את ענינה של מצרים בהפגנת מרכזיות באזור ובתהליך.

עותק 4

**

**

**

**

פירוט

=====

ירדן

1. המלך חוסיין, ששב לעמאן (3), בתום שהיה ארוכה מחוץ לארצו (ווש' ולונדון), ממשיך להוביל אישית את המהלכים הירדניים מול ישראל. במסגרת זו נקטה ירדן שורת צעדים, שמעידים על דבקותה במה שהושג עד כה, ועל נחישותה להתקדם כברת דרך נוספת, כולל בתחום הנורמליזציה:
  - א. טיסתו (3) של המלך מעל שמי ישראל, בדרכו מאירופה לעמאן.
  - ב. שיחת הטלפון הפומבית (7) עם הנשיא וייצמן, שנועדה לחנוך את הקשר הטלפוני הישיר בין שתי המדינות.
  - ג. טקס פתיחת מעבר חדש (8) בין שתי המדינות, כאשר מן הצד הירדני משתתפים הנסיך חסן, רוה'מ מג'אלי ובכירים נוספים.
  - ד. פגישת פסגה נוספת (8) בין המלך לרוה'מ רבין, לראשונה על אדמת ירדן, בעקבה.
  - ה. ראוי, להצביע, להערכתנו, גם על הרמזים שהמלך מפזר בימים האחרונים ביחס לענינו לבקר בירושלים ('אין לי צורך בהזמנה ע'מ לצאת לירושלים. מדובר בזכותי כמוסלמי, האשמי וערבי').
2. הירדנים מקרינים גם בטחון עצמי (ובמיוחד מול הזירה הערבית) סביב ההבנה עם ישראל ביחס למעמדם במקומות הקדושים. ניתן להניח, שהם שבעי-רצון מאופי התגובה הבינערבית עד כה. בהקשר זה נאותו לקבל משלחת פלס' (חסייני ועבד-רבה) שנפגשה בשלב זה, רק עם שר המדינה הירדני לענייני חוץ. תגובתם לצעדים הפלס' נגד העיתונים הפרו-ירדניים מדודה, וסביר להניח שנועדה, לא להוסיף שמן למדורה (ענאני-'אני מקווה שהסגירה זמנית, וכי ניתן יהיה לשקול מחדש את הסיבות לכך').
3. בזירה הפנימית ראוי להצביע על שלוש נקודות עיקריות:
  - א. זימונם לחקירה (כולל מעצר ?) של שני חברי פרלמנט מטעם האח'ם (בנוסף לכך דווח גם על מעצרי-מוע בקרב חברי מפלגת 'אלתחריר' הקיצונית).
  - ב. הודעת תמיכה במהלכיו של המלך מטעם 50 חברי פרלמנט.
  - ג. הודעתו של המלך כי אפשר שיקיים משאל עם ע'מ להפגין את התמיכה הרחבה במהלכיו.
4. ברור, שמעצרו של שני חברי הפרלמנט מהווה צעד חריף, דוקא לנוכח השתבחות המשטר באוירה הדמוקרטית שהנהיג. אולם, נראה שבכך ביקש המשטר להבהיר את הפרמטרים של הפעילות האופוזיציונית המקובלת עליו: מוכנות לנקוט בצעדים, כולל חריפים, נגד מי שמבחינתו 'עבר את

עותק 4

**

**

**

**

הגבול', אך בו בזמן איתות כי אין בכוונתו לפגוע לחלוטין בכללי המשחק הדמוקרטיים, אולי בדמות משאל עם (אף כי ניתן להניח שהחלטה מחייבת בהקשר זה עדיין לא התקבלה).

5. הודעת התמיכה של 50 חברי ביה"נ נועדה, כמובן, להקרין כלפי דעת הקהל הירדנית אך גם כלפי האופוזיציה כי מרבית הבית (ובמשמע, מרבית העם הירדני) תומך במהלכים האחרונים. נראה, כי המשטר הירדני אמנם מוכיח, בשלב זה, שליטה בזירה הפנימית אף כי הוא מודע לפוטנציאל הבעייתי שקיים בזירה זו (ראוי להצביע בהקשר זה על הדיאלוג המתמיד שמנהלים בכירי המשטר עם חברי האופוזיציה, כולל זו האסלאמית).

אש"פ

6. מורת הרוח והכעס במחנה הפלס' כלפי ירדן, על רקע הסיכום עם ישראל בנושא ירושלים, לא פגו, אך ערפאת מדגיש בימים האחרונים את נושא הסיוע לשטחים. בפגישותיו עם משלחות זרות ברצועה, מעלה ערפאת את המצוקה הקשה בה הוא נתון, עקב הקשיים הכלכליים, תוך שהוא תולה האחריות לכך בעיכוב הזרמת כספי הסיוע מצד המדינות התורמות. סוגיה זו אף עמדה במוקד פגישתו (6) של ערפאת עם מזכיר המדינה כריסטופר. יצויין שהרשות הפלס' הכריזה על כוונתה להקים רשות לגביית מיסים, אך עדיין לא נענתה לדרישת התורמות לשקיפות.

7. הפעילות הפלס' בנושא ירושלים מתבטאת בפרמטרים הבאים:

א. הנמכת פרופיל מסוימת בזירה הערבית, כנראה לאחר שהפלסטינים נוכחו שהתגובות בזירה זו היו מוגבלות למדי.

ב. מגעים ישירה עם הירדנים, לאחר שאלו האחרונים, נאותו לקבל משלחת פלס' (חוסיני, עבד רבה).

ג. בשטח, ההגבלות על העיתונים הפרו-ירדנים נותרו בעינן. כן ראוי להצביע על רמזים בדבר כוונתו של ערפאת לכרסם במעמדה של ירדן בווקף.

ד. ערפאת ממקד את עיקר טענותיו הפומביות בישראל, ודרש להקדים את המו"מ עמה בסוגיית ירושלים.

סוריה

8. הסורים ממעטים להתייחס בשלב זה למפגש אסד-כריסטופר בדמשק (7). ההנהגה, פרט לדובר הנשיאות, בחרה שלא להתבטא כלל בתום המפגש, בעוד שהתקשורת הסתפקה בדיווח קצר. זו טענה כהרגלה כי המזכיר הציג רעיונות, שהביא עמו, בעוד שאסד הציג את השקפות ארצו ורעיונותה בתהליך. הסורים נתנו בכך ביטוי לתפיסתם הידועה לפיה על האמר' להעביר, או להציג, רעיונות חדשים מול עמדות היסוד הקבועות של דמשק. כלי התקשורת מתעלמים, בדרך הטבע, מהדיווחים אודות הדיון בסוגיות המחלוקת, כגון החזבאללה ושאלת הטרור שמוקדו בלבנון.

9. עם זאת, נראה כי הסורים אינם מופתעים מההתפתחויות הנ"ל ואף נתנו להן ביטוי במסרי ההסברה ערב הביקור. אלה שקפו אוריה של חוסר

עותק 4

**

**

**

**

אופטימיות, שהוקצנה ערב הביקור ממש (6), בציפיה כי המסע הנוכחי של כריסטופר יסתיים כקודמיו בשל עמדות ממ' ישראל. לא הוסתר גם החשש, אם כי לא באופן מפורש, כי שאלת הטרור, שמקורו בלבנון, תתפוס מקום ע"ח הדיון בתהליך עצמו. להערכתנו, על רקע זה הסורים היו מעוניינים בסיום מהיר של המתיחות האחרונה בדו"ל, ואפשר אף שפעלו לשם כך, ומכל מקום, היו שותפים למגעים טלפוניים עם האמר' והלבנונים סביב הסוגיה ערב הביקור.

10. מעבר לכל אלה, הסורים לא הסתירו את חוסר הנוחות והכעס הנמשכים נוכח העובדה שגם הפעם יתנהל מסע המזכיר בצל ההתפתחויות בערוץ הירדני : פתיחת מעבר הגבול בערבה. הם אף הודו במפורש (עורך אלבעת', 4) כי חלק הביקור שיוקדש 'לטקסי ראוה הקשורים לעסקאות נפרדות יתפוס מקום גדול יותר מאשר טיפול בבעיות מהות של התהליך'. על רקע המצוקה הנ"ל, אפשר גם שגבר החשש הסורי מפני תביעות למחוזות, או לסימנים סורים חיוביים נוספים בתהליך, שמא מחוות כאלה תפורשנה כעדות לחולשה סורית. ע"כ הסורים טרחו להדגיש, הן בהסברה (עורך אלתיורה, 6), והן במסרים לתקשורת הזרה בשפה הערבית (ר' מונטה קרלו, ור' בי.בי.סי.), כי אין בסיס לשמועות על פריצת דרך בתהליך, דהיינו אין ויתור על עמדות יסוד סוריות בשעה שישראל דבקה בעמדותיה שלה, וצעדים סוריים, כגון, הכיסוי הטלויזיוני הסורי לפסגת ווש', אינם בבחינת היענות להתפתחויות בשטח, או השלמה עימן.

לבנון

11. לבנון מתמקדת בפעילות דיפלומטית להפגת המתח בדו"ל. אשר לתהליך, הודעת השגריר האמריקני בלבנון כי כריסטופר לא יבקר בלבנון רק חיזקה את ההערכה הרווחת בחוגים לבנונים, שלא תושג התקדמות במסלול הלבנוני-ישראלי בנפרד, מהמסלול הסורי. לבנון אמנם מוסיפה להדגיש את הזיקה ההדוקה בינה לבין סוריה בתהליך, באמצעות תיאומים והתייעצויות תכופות. ביטוי מוחשי לכך ניתן לראות בשיחה טלפונית שקיים יו"ר הפרלמנט ברי עם ס/הנשיא הסורי ח'דאם (6), בעקבות מסר שקיבל הלבנוני מכריסטופר, ובמגעים שנערכו באחרונה בין סוריה ללבנון לצורך הכנת 'תיק' אודות המצב בדו"ל, האמור להיות מוצג בפני המזכיר, בעת שיחותיו בדמשק.

12. אשר לעמדותיה במו"מ, לבנון ממשיכה לתבוע הסכמה ישראלית לנסיגה מדו"ל כתנאי להקמת הוועדה הצבאית המשותפת, האמורה לדון בלו"ז לנסיגה, שמבחינתה של לבנון, יכולה להתבצע בשלבים, ובסידורי הביטחון. עם זאת, למרות שהלבנונים הטיחו ביקורת על 'הצהרת וושינגטון', בטענה שזו החלישה את התאום הבינערבי, נשמעו גם הערכות לבנוניות לפיהן: ההתפתחויות בערוצים הירדני והפלס' יסייעו בערוץ הלבנוני והסורי. לבנון אף מוכנה לשקול, בבוא הזמן, שינוי מקום ניהולו של המו"מ עם ישראל. באשר למהות השלום, הרי זו חייבת להיות יותר מאשר הפסקת אש, טיפול בענייני בטחון והתווית גבולות. לדידה של לבנון, יש צורך בשלום מדיני כולל שיציב יסודות לסדר מדיני וליציבות לאורך ימים, על השלכותיו הכלכליות והחברתיות.

מצרים

13. בקהיר, שביעות רצון מביקורו של שה"ח האמריקני במזה"ת ובמצרים (6).

עותק 4

**

**

**

**

מובארכ נועד עם כריסטופר ועם ערפאת בנפרד, ולאחר מכן התקיימה פגישה משולשת. בכך בקשו המצרים להפגין מעמדם כ'נותני חסות' על המסלול הפלס', ואת מאמצייהם לסייע לרשות הפלס'. עם זאת עיקר שיחתם של מובארכ וכריסטופר הוקדשה, ככל הנראה, למסלול הסורי. מובארכ דווח לשר האמריקני, על שיחותיו עם אסד ורבין בשבוע שעבר, שהוגדרו ע'י המצרים כשיחות הכנה לקראת ביקורו של מזכיר המדינה.

14. יצוין האיפוק המאפיין את השבחים המצריים להתקדמות במסלול הירדני-ישראלי. ראשי המשטר והתקשורת גם יחד מדגישים כי לא יתכן שלום כולל באיזור ללא התקדמות במסלול הסורי. יתר על כן, בעיתונות קיימות התיחסויות, בנימה עקצנית, לחוסין על שהסכים, בניגוד לאסד, לעיסקה 'בלתי מושלמת' לשלום.

15. התקשורת המצרית ממשיכה לעסוק מאז הצהרת וושינגטון בנושא ירושלים: חלקה מדגישה את אחריותם של הפלס' על ירושלים, חלקה קוראת להפרדת הסוגיות הדתיות משאלת הריבונות ואילו אחרים טוענים שענין ירושלים 'שייך' לכלל הערבים. דוברים רשמיים מצרים קוראים (מובארכ, עמרו מוסא, אסאמה אלבאז) לדחיית הדיון על ירושלים עד למו'מ על הסדרי הקבע. בהמשך לגישה זו גם דוחים המצרים את קריאתו של ערפאת לכינוס הלע'ר לדיון על ירושלים.

16. יצוין שמצרים גינתה את ההתקפה הישראלית בדרום לבנון. שה'ח מוסא אמר ש'תוקפנות' מעין זו אינה מקובלת אפילו ארעה בטעות.

סעודיה

17. הצמרת הסעודית לא התייחסה לביקור כריסטופר, אך התקשורת מתייחסת לביקור ולתהליך בהרחבה. בולטות הנימות הבאות:

- הדגשה כי לא יתכן שלום כולל ללא סוריה, כולל קביעה שאין לאיים על הסורים כי הם עלולים להחמיץ את רכבת השלום (בשל ההתקדמות במסלולים הירדני והפלסטיני).

- ביקורת בוטה נמשכת כלפי ישראל, במכלול נושאים: ירושלים, המו'מ עם הפלסטינים, הפעולות בדר'ל, שאיפתה לנורמליזציה.

- ביקורת מובלעת על ההתקרבות הירדנית לישראל, והבעת תמיכה מודגשת בפלסטינים בנושא ירושלים.

18. כל אלה ביטוי לגישת סעודיה, התומכת בעצם התהליך, אך מסתייגת מצורת התקדמותו בעת הנוכחית, עת ישראל זוכה במאפייני נורמליזציה קודם זמנה (במסלול הירדני), הירדנים זוכים ביתרונות בארה'ב ומול הפלסטינים, והתיאום הבינערבי נפרם בעליל.

ארה'ב

19. נראה שמסעו הנוכחי של כריסטופר מתמקד שוב בערוץ הסורי. הגם שהאמריקנים סבורים שאין לצפות 'לפריצת דרך משמעותית' בין הצדדים, בשל הפערים הגדולים בין עמדותיהם, הרי ארה'ב מייחסת חשיבות רבה לעצם שמירת המומנטום בערוץ זה, הן לגופו, והן, ואולי-בעיקר, כדי

עו"ת 4

**

**

**

**

לגונן על ההתקדמות בערוצים הירדני והפלסטיני. יצויין כי נראה שההצהרות הצופות פריצת דרך עד סוף 1994 הינן, גם בראיית גורמים אמריקנים, יותר בגדר תקווה מאשר הערכה.

20. קווקרטית, סביר שכריסטופר אמור לנסות לקדם בעיקר את נושא הדפלומטיה הפומבית הסורית-ישראלית (מתוך הנחה שאסד צריך לשכנע את הציבור הישראלי בנכונותו לשלום). נושא נוסף שיעלה ע"י האמריקנים הוא נושא חזבאללה והטרור. דוברים אמריקנים הדגישו שאין ברצונם לקשור בין סוריה לחזבאללה, אך דמשק הוכיחה בעבר שביכולתה להשפיע על פעילות הארגון.

21. בפגישת כריסטופר עם מבארכ וערפאת, שבו הפלסטינים והתלוננו על העיכוב בהגעת הסיוע הזר לממשל העצמי, והאמריקנים שבו והעלו את תביעותיהם כי הפלסטינים יספקו למדינות התורמות את המסמכים הדרושים לפיקוח על הוצאות 'הרשות הפלסטינית'. כן קבע ערפאת, בהתייחסו ל'הצהרת וושינגטון' כי הפלסטינים צריכים להיות צד בכל דיון על עתיד ירושלים, והתלונן גם כי ישראל מציבה מכשולים בפני יישום ההסכם עם הפלסטינים, בצינו את נושא שחרור האסירים.

המרכז

8 באוגוסט 1994

0000

הפצה: 2

תפוצה: נאום, קונסולים